

1. POZİTİVİZM

Auguste Comte

Toplumun esenliğinin bilimsel bilgi üzerine dayandırılarak sağlanacağını savunmuştur. İnsan aklının tarihsel süreçte içinden geçtiği evrelerden söz etmiş ve bu evrelere paralel olarak toplumların da evrimleştiğini iddia etmiştir. Üç hal kanununu bu düşünce üzerine inşa etmiştir. Bunun evrimsel bir süreç olduğunu düşünmüştür; temel amacı, toplumların bünyesinde var olduğunu kabul ettiği kanunları bulmaktır. Bu kanunları bulacak bilimin gerekli olduğunu savunmuştur ve bu çalışmaları ile sosyolojinin kurucusu olarak kabul edilmektedir.

İnsan aklının geçtiği evreleri teolojik, metafizik ve pozitif evreler olarak betimler. Kendi dönemini kastederek, toplumların pozitif evreye ulaştığını, dolayısıyla bu evreye egemen olan zihniyetin de pozitif zihniyet, pozitif bilgi olduğunu söylemektedir. Pozitif bilgi/bilim, insan yaşamının çeşitli alanlarında başarılı bir şekilde uygulanabilecek bir bilimdir. Bu anlamda kastettiği bilim sosyolojidir. Eğer bu bilim hazır değilse bile, insana düşen görev, onu bulup ortaya koymaktır.

Bu döneme(19.yy'a) egemen olan düşünce, toplumları yeniden forme etmek düşüncesidir. Toplumsal ilerleme için bu düzenleme zorunludur. Gerekli araç, sosyoloji, yani pozitif bilimdir.

“Bu nedenle, toplumda ve bireylerde ‘pozitif düşünce eğilimleri yaratmak’ gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek ise ancak entelektüel reform yapmakla olur; çünkü ilerleme bünyede değil, zihniyette olur. Bu nedenle toplumların nasıl düzenleneceğinin, zihinlerin nasıl biçimlendirileceğinin kanunlarını ortaya koyacak bir bilime, toplum bilimine gereksinim vardır. Toplumlar, tarihsel süreç boyunca çeşitli dönemlerden geçmişlerdir. Bu dönemlere egemen olan entelektüel doktrinler söz konusudur. Öyleyse bu entelektüel doktrinlerin muhtevası araştırılarak, ilerlemeyi sağlayacak doğru zihinsel form bulunabilir. Bu yapıldığında, entelektüel doktrinlerin materyalinin bilimlerde yer aldığı görülmektedir. Bu yüzden bilimin tarihine yönelmek önemlidir. Bilim tarihi bize, bilimin amacının ‘bilim için’ olduğunda ilerlemenin gerçekleştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, bilimin değeri ise sosyal reforma yol açmasındadır.”

Entelektüel anlamda aşamalar vardır ve herbir aşamaya bir zihniyet egemendir. O halde, toplum da bu zihniyete bağlı olarak evrimleşir. İnsan zihni ile toplum arasında bir koşutluk kurmuş olması önem taşır.

FEL312 BİLİMSEL DÜŞÜNCENİN TARİHİ DERS NOTLARI

“Bilimler çeşitlidir. Herbiri bağımsızdır; ancak, birbirleri ile dayanışma halindedirler. Kanunlara ulaşmak, bütün bilimler için söz konusudur. Bilimlerin görevi olguları incelemektir. Olgular arasındaki bağları ortaya koymaktır. Bu bağlar, yani kanunlar, deneyle elde edilirler. Eğer kanunlar deneyle doğrulanamıyorsa, o olgu metafiziksel ya da dinsel bir olgudur.”

Gözlem ve deney, pozitif bilimin araçlarıdır. Doğrudan doğruya olgular ile ilgilenen bir bilim söz konusudur. Pozitif olanın dışı, gözlem ve deneye konu olmayandır. İlerleme, pozitif olanla sağlanabilir. İlerlemeyi savunan kişinin açıklamalarında pozitif dışı önermeler yer almamalıdır. Kuramsallaşma, bilimlerin gelişmişlik düzeylerini gösterir. Kuramsallaşma, kanunlar düzeyinde açıklama yapabilmektir.

“Bilimlerin sınıflandırılması da bu bağlamda yapılır. Sınıflandırmaya esas olan ölçü en genelden en özele doğrudur. Genelden kasıt ise kendisinden sonraki bilimleri de kapsamak anlamındadır. Bu anlamda matematik geneldir; ondan sonra sırasıyla astronomi, fizik, kimya, biyoloji, sosyoloji ve psikoloji gelir.”

“Çünkü en genel olan bilim kuramsallaşmış olmandır. Kuramsallaşmış olan bilimde de en fazla öndeyi bulunur. Bu bilim tasnifi doğaldır ve tarihseldir.”

‘Pozitif Felsefe Kursları’, bilime ilk ciddi felsefe yaklaşımı olarak ortaya çıkmaktadır. Egemen olan düşünce, bütünüyle pozitivist bir anlayıştır. Bu anlayışa göre, “bilim, insandan bağımsız olarak varolan bir dış nesnel gerçekliği ve onu düzenleyen kanun ve ilkeleri araştıran, bunları bulan ve bunlarla gerçekliği anlamaya ve açıklamaya çalışan bir uğraştır.” Açıklama da yine pozitif kurallara bağlı olarak yapılmalıdır. *“Bilim, bütünüyle ussal bir etkinliktir. Tarihsel süreç içerisinde yığılan ve ilerleyen bir bilgidir. Bireysel farklılıklardan, duygulardan, ön yargılardan uzak bir uğraştır. Sonuç da, olgusal-mantıksal ve tümel bilgidir. Bu bilgiyi elde etmeyi olanaklı kılan ise, bilimsel denilen bir yöntemdir. Bilgi etkinliğinin hedefi pozitif bilgiye ulaşmaktır. Pozitif bilgi, tarihsel bir evrim sonucu ortaya çıkmıştır ve insan aklının geçtiği evrelerin sonuncusudur.”*

FEL312 BİLİMSEL DÜŞÜNCENİN TARİHİ DERS NOTLARI

'ilerleme'nin sona erdiğini varsayması söz konusudur. Bu tümceyi kullanmasının nedeni, bu evrimin tarihsel bir süreç olduğunu düşünmesidir. Bir başlangıcı olduğuna göre bir sonu da olmalıdır. Bu, bir tarih okumasıdır; fakat "doğru" tarih okuması olduğu iddiasındadır. Bilimlerin ulaşabileceği son, ideal evre pozitif evredir.

Bu, yine de, evrimleşmeye inanan biri için bir çelişki gibi görünmektedir. Fakat pozitif evre içerisinde pozitif yöntemin doğaya uygulanmasının ürünü olan bilgi ilerlemenin mecrasıdır.